

УДК 377.8

А.П.Мартинюк

Луцький національний технічний університет

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті запропоновано методика іншомовної компетентності, яка поєднує традиційні методи навчання іноземним мовам та нові інформаційні та телекомунікаційні технології.

Навчання іноземних мов потребує від викладача досконалого володіння мовою, а також професійної майстерності в організації навчальної діяльності студентів з оволодіння іншомовною діяльністю. Процес навчання реалізується завдяки зусиллям двох його учасників – викладача і студента. Щодо керування цим процесом, визначення його стратегії і тактики, тут головна роль належить викладачеві.

Метою статті є показати специфіку навчання іноземної мови, на відміну від інших предметів, полягає в тому, що викладачеві потрібно сформувати у студента новий стереотип мовленнєвого спілкування додатково до рідномовного, який вже є.

Отже, основи теоретичних знань сучасної методики навчання іноземних мов складаються з таких компонентів: загальні теоретичні відомості основних методичних понять (методика як наука пов'язана з іншими науками і в досягненнях методики навчання іноземних мов відбиваються досягнення в галузі лінгвістики, психології, соціології тощо); питання організації навчання іншомовної фонетики, лексики, граматики та видів; мовленнєвої діяльності (говоріння, аудіювання, читання, письма); питання організації навчання включають в себе розгляд методичних понять, пояснення особливостей мовного матеріалу, етапи навчання, методи навчання щодо оволодіння навичками мовлення; проблема контролю в навчанні іноземних мов; функції контролю й об'єкти контролю та критерії оцінки рівня володіння іншомовною мовленнєвою діяльністю.

Успіх навчання іноземної мови в значній мірі залежить від обраного підходу до навчання. У сучасній методичній літературі виділяють такі підходи: *біхевіористський підхід*, який визначає оволодіння іноземною мовою як сформованість респонсивних реакцій на іншомовні стимули; *інтуїтивно-свідомий підхід*, який передбачає оволодіння іноземною мовою у моделях в інтенсивному режимі з наступним усвідомленням їх значення; *свідомий пізнавальний підхід*, який спрямовує діяльність студента на засвоєння правил використання лексико-граматичних моделей;

комунікативно-діяльнісний підхід, який передбачає органічне поєднання свідомих та підсвідомих компонентів у процесі навчання іноземної мови, тобто засвоєння правил оперування іншомовними моделями відбувається одночасно з оволодінням їх комунікативно-мовленнєвою функцією [4]. Комунікативно-діяльнісний підхід визначився в результаті методичного осмислення наукових досягнень у галузі лінгвістики (теорія комунікативної лінгвістики) і психології (теорія діяльності). Наприклад, праці Ю. І. Пасова, С. Р. Шатілова, Г. В. Рогової та інші.

Прийнятий у сучасній методиці комунікативно-діяльнісний підхід до навчання іноземних мов зумовлює добір цілей, принципів, змісту, методів, прийомів та засобів навчання.

У сучасній методиці навчання іноземних мов висувуються наступні цілі: практична, виховна, освітня і розвиваюча. Практична мета є провідною, це зумовлено тим, що навчання іноземної мови є навчання умінь здійснювати іншомовне мовленнєве спілкування.

Цілі навчання тісно пов'язані зі змістом навчання. У сучасній методиці навчання іноземних мов проблема змісту вирішується з позиції методики як науки і її взаємозв'язків з суміжними науками. А також виходячи з положення комунікативно-діялісного підходу до навчання.

Зміст навчання іноземних мов має забезпечувати досягнення цілей навчання, його структуру можуть складати такі групи компонентів:

- Сфери спілкування, теми, ситуації.
- Мовний та мовленнєвий навчальний матеріал.
- Знання, навички й вміння мовлення.

Предметно-змістовний план мовлення зумовлюється сферою, темою і ситуацією спілкування [4].

Тема є відрізком дійсності. Яка відбивається у нашій свідомості. В методичному аспекті тема визначається як імовірнісний згорнутий текст, поданий у вигляді короткої тези і який підлягає розгортанню в процесі говоріння та вилученню інформації і згортанню при читанні та аудіюванні. Такий підхід до розуміння теми визначає її формування, яке має бути конкретизованим і особистісно спрямованим.

Наприклад, «Збереження навколишнього середовища та майбутнє України», «Видатні люди України», «Місто, в якому я живу». Під комунікативно-мовленнєвою ситуацією розуміють динамічну систему взаємодіючих конкретних факторів об'єктивного і суб'єктивного плану, які залучають людину до мовленнєвого спілкування.

Вчені-методисти (Ю. І. Пасов, В. Л. Скалкін, Е. П. Шубін та ін) визначили численні типові комунікативні ситуації, які, за критерієм схожості, об'єднуються у великі групи. Така сукупність мовленнєвого спонукання людини до мовлення, стосунків між комунікантами та обставин спілкування, називається сферою спілкування.

В. Л. Скалкін виділяє 8 сфер [1], які притаманні сучасному мовному колективу: соціально-побутову; сімейну; професійно-трудова; соціально-культурну; сферу громадської діяльності; адміністративну-правову.

Визначення принципів навчання має велике значення для правильної організації навчального процесу з іноземної мови. У методиці виділяють спеціальні методичні принципи, притаманні тільки навчанню іноземної мови: принцип комунікативності, принцип домінуючої ролі вправ, принцип взаємопов'язаного навчання видів мовленнєвої діяльності, принцип урахування рідної мови, принцип апроксимації та ін.[2].

Принцип комунікативності є провідним принципом згідно з головною метою навчання іноземних мови. Принцип комунікативності передбачає побудову процесу навчання іноземної мови як моделі процесу реальної комунікації (Ю. І. Пасов).

Принцип домінуючої ролі вправ: реалізація цього принципу зумовлена тим, що навчання іноземної мови передбачає формування мовленнєвих навичок і вмінь, в основі яких лежать певні мовленнєво-розумові операції.

Принцип взаємопов'язаного навчання видів мовленнєвої діяльності. Паралельне навчання різних видів мовленнєвої діяльності забезпечує розвиток навичок і вмінь мовлення в комплексі. Наприклад, навички лексичні або граматичні формуються та удосконалюються в процесі вправлення в говорінні, письмі, слуханні, читанні. Принцип урахування рідної мови є основним з вихідних методичних принципів навчання іноземної мови. Рідна мова й рідномовні мовленнєві навички повинні враховуватись у навчанні іноземної мови. У мовному плані це дозволяє прогнозувати труднощі у навчанні вимовної, лексичної і граматичної сторін іншомовного мовлення, у навчанні графіки, орфографії, при семантизації.

Принцип апроксимації іншомовної діяльності дає можливість із нових позицій здійснювати організацію та контроль навчання іноземної мови. Принцип апроксимації полягає в тому, що при оцінці мовленнєвої діяльності учнів ігноруються незначні помилки в іншомовному спілкуванні, які не порушують комунікативний аспект мовлення [5].

Одним з найважливіших факторів розвитку освіти є впровадження сучасних технологій при викладанні іноземної мови. Головними аспектами впровадження в освіту сучасних технологій є: технологізація всіх видів навчання; упровадження сучасних комп'ютерних і мереживних технологій; зростання та широке застосування нових інформаційно-освітніх технологій [3].

Необхідною умовою використання інформаційних технологій є реформування системи освіти. Головними напрямками цього процесу мають стати: створення предметно-орієнтованих навчально-інформаційних середовищ, які дозволяють використовувати мультимедіа, електронні підручники тощо; освоєння для обміну інформацією засобів масової комунікації (комп'ютерні мережі, телефонного, телевізійного, супутникового зв'язку); ознайомлення з правилами «навігації» в інформаційному просторі; розвиток дистанційної освіти.

Навчання з використанням сучасних інноваційних технологій якісно перевищує класичну освіту. Воно інтегрує процеси, які не можна об'єднати в межах класичної освіти: навчання, працевлаштування, планування кар'єри, безперервну освіту [6].

На сучасному етапі розвитку суспільства особливої актуальності набуває проблема формування суспільно-активної, творчої, компетентної особистості, яка самостійно генерує нові ідеї, приймає нестандартні рішення. Останнім часом широкого розповсюдження в педагогічній практиці набули інтерактивні технології навчання, сутність яких у тому, що навчальний процес

відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учасників. Однією з інтерактивних технологій навчання є проектна робота, яка передбачає створення проекту одним, двома чи групою вихованців. Робота над проектом дозволяє задіяти в процесі навчання не тільки інтелект, досвід, свідомість людини, а також її почуття, емоції, вольові якості, сприяє «зануренню» в навчальний матеріал, визначенню особистістю свого емоційно-ціннісного ставлення до нього, підвищенню ефективності, засвоєння. Проектна робота передбачає включення механізмів запам'ятовування й відтворення інформації іншим; застосування знань у варіативних ситуаціях; розуміння причинно-наслідкових зв'язків; наведення аргументів і доказів. Проектна діяльність сприяє розвитку ініціативи, самостійності, організаторських здібностей, стимулює процес саморозвитку. Метод проектів сприяє не лише розкриттю можливостей і здібностей, а й усвідомленню, оцінці особистісних ресурсів, визначенню особистісно значущих і соціально ціннісних перспектив.

Актуалізація внутрішніх сил здійснюється самою особистістю. Студент намагається оволодіти необхідною інформацією, знаннями, актуалізує ті чи інші здібності. Природні задатки й відкидає ті, які заважають йому в досягненні мети.

Загальна стратегія навчання іноземних мов визначається потребами сучасного суспільства та рівнем розвитку лінгвістичних, психолого-педагогічних і суміжних наук. Цією стратегією є комунікативний компетентно-орієнтований підхід, який зумовлює практичну мету навчання й вивчення іноземних мов, а саме: оволодіння іншомовним міжкультурним спілкуванням шляхом формування та розвитку міжкультурної компетенції. Одним із принципів цього підходу є принцип інтерактивності, до якого належить проектна технологія. Застосування методу проектів створює умови, сприятливі для позитивних змін у знаннях та навичках. Головною метою проекту є формування таких ключових компетенцій як «уміння вчитися», загальнокультурної, соціальної. Мета проекту конкретизується через систему завдань: виявлення умов ефективного формування компетенцій: розробка моделей підтем; визначення оптимальних форм та засобів; розробка, апробація та впровадження в навчальний процес проекту відеофільму [5].

Останнім часом досить активно розробляється методика використання комп'ютерних програм, які набувають сьогодні все більшого застосування. Комп'ютерні програми відкривають широкі можливості для удосконалення процесу навчання іноземної мови. Це зумовлено наявністю в комп'ютерних програмах нових дидактичних функцій, які неможливо відтворити у відеофонограмі. Комп'ютерна програма дозволяє здійснювати навчання та контроль засвоєння іноземної мови в різних режимах самостійного пошуку і на різних рівнях складності.

Рівень економічного та технологічного розвитку сучасної світової спільноти вимагає від майбутнього спеціаліста формування досвіду існування в інформаційному просторі, тобто – *інформаційної компетентності*. А оскільки для студентів, що вивчають комп'ютерні науки, це новоутворення є особливо значущим, не можна пройти повз можливість об'єднати обидві цілі, що стоять перед сучасною професійною освітою: формування іншомовної та інформаційної компетентностей у студентів ВНЗ у процесі вивчення курсу іноземної мови. Здійснивши аналіз методичної літератури, яка пропонує класифікацію та опис сучасних ІКТ, що використовуються (або лише плануються до використання) в сучасній професійній педагогіці, ми дійшли висновку, що ті можливості, що пропонують сьогодні сучасні інформаційні та телекомунікаційні комп'ютерні технології доцільно розділити на два класи: власне середовища, де відбуватиметься процес опанування професійною іноземною мовою (навчальне середовище) та інструментарій, засобами якого здійснюватиметься формування необхідних для майбутнього спеціаліста навичок спілкування.

До першого класу віднесемо: тематичні форуми, дистанційні конференції, олімпіади, курси та проекти, розміщені на мікропорталах, закритих навчальних платформах та інтернет-сайтах.

До другого класу належать наступні засоби: від телекомунікаційних ресурсів Інтернет, спеціалізованого лінгводидактичного програмного забезпечення (навчальні програми, аудіо- та відеопроекти, навчальні симулятори, тестові додатки, ресурси спеціалізованих сайтів, наприклад <http://www.cambridge.org>, <http://hotpot.uvic.ca>, <http://web.uvic.ca>, <http://www.multitran.ru> .

Третім варіантом організації технологічного навчального середовища пропонується також використання Інтернет-сайту як простору для комунікації та розміщення навчальних матеріалів. Інтернет сайт може створюватися та підтримуватися самим викладачем, він також може входити до складу офіційного сайту учбового закладу. В обох випадках викладач має бути компетентним в технологічному плані, оскільки від нього вимагатиметься не лише вміння зайти на сайт або зв'язатися із студентом за допомогою доступних засобів телекомунікацій, а й

володіння знаннями, необхідними для використання html-генеруючих програм (FrontPage, Dream Weaver, Netscape Composer) та вміння виконувати функції вебмайстра.

Все вищевказане дозволяє виділити наступні напрямки використання телекомунікацій у викладанні іноземної мови в технічному ВНЗ: міжгрупове (міжмовне) спілкування з носіями іноземної мови за допомогою e-mail, організоване в телекомунікаційних мережах, використання різноманітних ресурсів навчальної інформації для накопичення дидактичних матеріалів, самостійне вивчення мови за допомогою дистанційних навчальних курсів. Звичайно, запропоновані шляхи створення технологічного навчального середовища з метою формування іншомовної компетентності у студентів технічних спеціальностей не є взаємовиключаючими. Мова йде про поєднання традиційного навчання мови з можливостями сучасних ІКТ.

Таким чином, засоби навчання іноземної мови мають важливе значення для забезпечення повноцінної та ефективної організації діяльності студентів із оволодіння іншомовною діяльністю.

В умовах недостатньої кількості практичних годин на вивчення іноземної мови у ВНЗ та зацікавленості студентів у використанні новітніх інформаційних технологій в процесі вивчення іноземної мови є доцільним запропонувати методіку формування іншомовної компетентності, яка включала б традиційні методи навчання іноземної мови в поєднанні з новими інформаційними та телекомунікаційними технологіями, що надають можливість звільнити викладача від рутинної роботи та забезпечити студентів актуальними оригінальними текстами та інформацією, що найповніше відповідають їх спеціалізації.

Перспективою подальшого дослідження є розробка моделі засвоєння знань на основі сучасних технологій вивчення іноземних мов

1. Скалкін В. Л. Основи навчання іноземних мов. – М., 1982. – С. 65 – 66.
2. Петрошук О. П. Навчальний посібник з курсу методики навчання іноземних мов. – К., 2002. – С. 165 – 166.
3. Інноваційні технології на уроці німецької мови / Упоряд.: Л. Горбач. – К. 2008. – С. 4 – 9, 87 – 89.
4. Складенко Н. К. Як навчати сьогодні іноземних мов (концепція) // Іноземні мови. – 1995. – № 1. – С. 35 – 39.
5. Теорія та практика міжкультурної комунікації / Д. Б. Гудков. – М.: Гнозис, 2003. – С. 15 – 21.
6. Основи консультативної психології. Аналіз сучасних концепцій / Укл. О. Ф. Бондаренко. – К., 1992. – С. 134 – 140.